

Fidesz

- fra liberalt ungdomsparti til lederstyret højreparti

I denne artikel gennemgås først omstændighederne omkring oprettelsen af Fidesz, omskabelsen af partiet fra et social-liberalt orienteret ungdomsparti til et topstyret centrum-højre parti, dernæst overtagelsen af regeringsmagten i 1998, livet i opposition fra 2002 til 2010 og endelig tiden efter valget i april 2010, hvor partiet med 52 pct. af stemmerne skaffede sig en hegemonisk position med mere end 2/3 af mandaterne i parlamentet. Særlig vægt lægges på Fidesz som partitype. Partitypen bestemmes især ud fra organisation, lederskab, program og "policy", dvs. den førte politik. I studiet af vest-europæiske partier er traditionelt lagt vægt på distinktionen kadrepartier over for massepartier, "catch-all" partier og kartelpartier samt lederpartier og populistiske partier. Disse partityper har haft en vis relevans også for de nye demokratier i øst. Men det særlige forhold her efter kommunismens fald har givet stødet til nye partiopdelinger, fx bevægelsesparter, historiske partier, postkommunistiske partier, klientelistiske partier, magtens partier, etniske partier og partiføderationer. Symbolpolitik og systemiske skillelinjer, med Vi-Dem dimensioner og historiepolitik, har spillet en meget stor rolle. De her nævnte partiopdelinger vil blive søgt anvendt på Fidesz. Som vi skal se, har Fidesz skiftet fra et nærmest liberalt antikommunistisk ungdomsparti til et centralt styret centrum-højre lederstyret parti og i stadig højere grad af den højre-traditionalistiske type. Et særligt afsnit er helliget fænomenet "Orbánisme" og Fidesz' måde at forvalte magten på, som fra start skaffede partiet mange fjender både hjemme og ude og også i EU og USA. Undervejs diskuteres den regimetype, Fidesz har søgt indført efter jordskredssejren i 2010.

Oprettelsen og de første 10 år

Fidesz, *Ligaen af Unge Demokrater- Ungarns Borgerparti*, efter valget i 2010 det klart største parti, blev oprettet som et liberalt ungdomsparti. Formelt skete det 30.marts 1988 som et alternativ til den daværende officielle ungdomsorganisation (KISZ). Fidesz blev støttet af den ny generation af unge radikale studenter, men blev inden længe elitestyret, med et svagt organisatorisk grundlag og kun få medlemmer. De unge ledere adskilte sig fra den gamle opposition, der mest havde været forbundet med de kritiske marxistiske miljøer, frem for alt Budapest-skolen, som på forhånd var godt kendt i Vesten.

Den nye generation var mere radikalt anti-kommunistisk og anti-socialistisk end den ældre generation, hvor vi mest havde at gøre med første generations-intellektuelle med rod i mindre bysamfund. De "nye unge" havde ikke, som "de gamle", arbejdet under jorden og heller ikke udsendt politiske manifeste under trussel om fængsling. De antog autonomien som givet, ja næsten som en rettighed. Fidesz indtog således ikke nogen central position under kampen mod det gamle system og kan heller ikke føre sin historie tilbage til mellemkrigstiden. Partiets ledere var vokset op i den *sene* Kádár-periode og var derfor påvirket af forandringerne i Sovjetunionen under Gorbatsjov.

De var ikke i samme grad som de ældre mærket af folkeopstanden i 1956 og den undertrykkelse, der fulgte efter. De unge handlede ud fra, at det kommunistiske systems dage var ved at være talte, og at deres egen generation ville komme til at spille en central rolle under opbygningen af det nye¹.

Fidesz betegnede i udgangssituationen sig selv som liberalt-radikalt (Kiss, 2003:741). Ved første frie valg i 1990 fik partiet 6 pct. af pladserne i parlamentet, hvilket på det tidspunkt blev anset for særdeles tilfredsstillende, for blot det at opnå repræsentation kom som en overraskelse for mange. På det tidspunkt stod partiet i skyggen af Alliancen af Fri Demokrater, som betragtede Fidesz som lillebror og juniorpartner, hvilket bestemt ikke var fremmede for et tæt samarbejde mellem de to antikommunistiske partier. Parlamentsmedlemmer var typisk i 20-erne, ofte nyudklækket fra universiteterne. I de første år var Fidesz nærmest et "image parti" med en helt særlig fremtræden og stil i medierne og i offentligheden i det hele taget, men fik med tiden andre egenskaber (Kiss, 2003). Kort sagt havde vi at gøre med en partitype, der er svær at indplacere i de allerede kendte partiopdelinger, men kom omkring selve oprettelsen tættest på bevægelsespartiet. Organisation, politiske programmer og ideologier havde ikke den store betydning, i den forstand handlede Fidesz "antipolitisk".

Efter få år blev ideologi og politisk strategi mærkbart forandret. Karakteren af det løst forbundet ungdommeligt bevægelsesparti uden klar programprofil kunne ikke holde i længden. Den ny og anderledes linje organisatorisk blev stadfæstet på *partikongressen i Debrecen i foråret 1993*. I de nye parti-statutter blev 35-års-reglen for opstilling til parlamentet helt ophævet. Derudover blev vedtaget en centralistisk, hierarkisk partistruktur i stedet for den gamle decentrale og lokalt baserede. Viktor Orbán blev valgt som leder. Trods forholdsvis ung alder havde Viktor Orbán solide politiske erfaringer. Før 1989 havde han studeret engelsk liberalisme ved Pembroke College i Oxford, og i perioden fra 1994 til 1998 havde han været formand for parlamentets Komité for Europæisk Integration. Gennem arbejdet i parlamentet havde han skaffet sig ganske gode kontakter til det europæiske politiske miljø. Der blev på kongressen desuden valgt en eksekutivkomité med 11 medlemmer, deriblandt ikke en eneste kvinde. Kort sagt fremstod Fidesz som en anden type parti. Partiet fremstod med centraliseret og elite-drevet, professionaliseret partiorganisation, som paraply for mange forskellige højregrupper og som et centraliseret kadreparti med hældning mod den lederstyrede partitype. Præget af social-liberalt ungdomsparti var således helt forsvundet. Iflg. det vedtagne program skulle der opbygges et "civic" og "bourgeois" Ungarn med særlige fordele til den ny veluddannede og ejendomsbesiddende middelklasse. I 1995 skiftet partinavn til Fidesz-Ungarns Borgerparti (Fidesz-MPP), hvor "MPP" stod for "Ungarns Borgerparti" (Kiss, 2003:744)². Kort sagt, hvor kongressen i 1993 markerede et skifte *organisatorisk*, markerede kongressen i 1995 et skifte *ideologisk*.

Fidesz-MPP er også blevet kaldt et "frame work", paraply-parti ("umbrella party"), "mosaic cleavage party", "image party" (Kiss, 2003:750, 758), dækkende et bredt spektrum på den ungarske højrefløj, og kan derfor bedst kan placeres under partiføderationer. Gennem valgsamarbejdet på højrefløjen blev der skabt en væsentlig højere partikoncentration. På den 7. kongres i 1995 fik ledelsen mandat til at indlede forhandlinger om en valgalliance med det kristelige KDNP og Ungarns Demokratiske Forum. Begge var på det tidspunkt intern splittede og uden udsigt til at klare sig på egen hånd. Fidesz blev med andre ord i årene 1993 til 1995 ændret fra først at være bærer af nationens ungdomskultur til at udgøre en samlende kraft for Ungarns centrum-højrevælgere, meget

¹ Beskrevet udmærket af Bill Lomax i artiklen "The 1998 Elections in Hungary: Third Time Lucky for the Young Democrats", *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, Vol. 15, No. 2, June 1999:111-125.

² I denne tekst bruges dog partibetegnelsen Fidesz.

i stil med Valgaktion Solidaritet i Polen³. Hensigten var at forøge ”catch-all” potentialet, hvilket også lykkedes.

Efter valget i 1994 fremstod og efter kongressen året efter fremstod Fidesz kort sagt som et centrum-højre catch-all paraply-parti, der på programplanen knyttede an til konservativ, national politisk ideologi. Fra start var partiet også lederstyret med stor magt til formanden (Viktor Orbán). Programmet blev konservativ-katolsk og traditionalistisk i sociale spørgsmål med krav om en stærk stat. Den var populistisk i spørgsmålet om by versus land, og når det gjaldt forsvaret af de ungarske mindretals interesser i andre lande. Præget af et social-liberalt orienteret ungdomsparti forsvandt, og erobringen af regeringsmagten fik førsteprioritet. Monetaristisk økonomisk ideologi blev erstattet af en populistisk konservativ-traditionalistisk, som før var set som socialdemokratisk og kryptokommunistisk. Der blev også stillet krav om økonomiske reformer og flere udenlandske investeringer. Målet var at udfylde tomrummet på højrefløjen efter Ungarns Demokratiske Forums bortgang.

Fidesz stillede ved valget i 1994 op som en del af en fire-parti liberal alliance, der inkluderede de liberale, Den Agrare Alliance og Entrepreneur-partiet. De fire partier bandt sig til at konsultere hinanden, men de forpligtede sig ikke til et tæt samarbejde omkring den daglige politik. Tværtimod gik de liberale (SZDSZ) og Fidesz egne veje, fx når det gjaldt regeringsdannelserne. De to partier forholdt sig også forskelligt til Det Demokratiske Charter, en protest mod den MDF-ledede regerings overtrædelser af demokratiske rettigheder. Partnerskabet mellem de to anti-kommunistiske partier ophørte, og Fidesz har siden været i opposition til alle de socialistisk ledede regeringer.

Det politiske skift mod højre betød, at radikalt og liberalt indstillede forlod partiet. En af de populære politikere Gábor Fodor besluttede at bryde med Fidesz og i stedet slutte sig til Alliancen af Fri Demokrater (Kiss, 2003:743). Tidligere, frem til 1993, havde partiet, ud fra neoliberal filosofi, stemt imod forhøjelse af pensionerne men stemte nu *for* forhøjelserne. Partiets image som ikke-korrumpert fik skrammer efter afsløringen af, at Fidesz og Ungarns Demokratiske Forum havde skaffet sig 1.500 mio. forint til valgkampagner gennem salg af ejendom, der var givet med det formål at tjene som partihovedkvarter. Sagen smagte af korrupsion og bidrog til det dårlige valg i 1994. Ved valget i 1994 opnåede partiet omtrent samme resultat som i 1990. Denne gang var valgresultatet skuffende, under det ventede niveau. Forud for valget havde partiet opnået meget høje meningsmålingstal og i offentligheden fremstået som ledende parti i opposition til Jozsef Antall’s regering.

Fra begyndelsen af 1998 stod Viktor Orbán ad den vej i spidsen for politiske grupper, der spændte helt fra det liberale centrum over til det populistiske højre. Magten i partiet var koncentreret omkring formanden, og Orbán’s lederskab blev ikke på noget tidspunkt alvorligt udfordret. Partiet blev således i stadig højere grad lederstyret. Medlemmerne udviste noget, der mest mindede om en feudal undersåt partikultur. Hertil bidrog i høj grad den højre homogenitet og de fælles normer og indlæringer (Fowler, 2004). Med kristelig-demokratiske kandidater på partiets lister blev Fidesz den største oppositionsgruppe i parlamentet. Fidesz opnåede, at den tidligere leder af de fri demokrater Petér Tölgyessy gik med over til partiet. Det nye centrum-højre parti satsede på at erobre regeringsmagten i 2002, men chancen bød sig uventet hurtigt, allerede ved parlamentsvalget i 1998.

³ Valgaktion Solidaritet (AWS) blev oprettet op til valget i Polen i 1997. Der var tale om en partiføderation bestående af over 30 forskellige højregrupper og med fagforeningen Solidaritet som den organisatoriske kerne.

Den nye centrum-højre linje blev således meget synlig for omverdenen i perioden op til valget i 1998. Den partipolitiske scene var i hvert fald blevet mere gennemsækelig for vælgerne, og skiftet mod højre havde også forøget Fidesz' koalitionspotentialer. Vælgerne kunne vælge mellem to klare regeringsalternativer. Den nationalistiske tone blev også skærpet. Fidesz modsatte sig således Horn-regeringens aftaler med Rumænien og Slovakiet og gik imod det politiske kompromis med Slovakiet i spørgsmålet om el-dæmningsprojektet Gabčígovo-Nagymaros langs med Donau. Efter valget i 1998 fremsatte Viktor Orbán flere nationalistiske udtalelser, som provokerede Slovakiet og Rumænien, men efter Meciar's fald blev forholdet mellem Budapest og Bratislava dog noget bedre.

Viktor Orbán lagde under valgkampen i 1998 op til en hårdere forhandlingslinje over for EU, men de euroskeptiske udtalelser var taktisk bestemt og tydeligt et led i valgkampen. EU-politikken blev da heller ikke ændret nævneværdigt efter overtagelsen af regeringsansvaret. I taler til europæiske forsamlinger var tonen i hvert fald mere pro-EU end på hjemmefronten. Men den bløde euroskepticisme fornægtede sig ikke. Mest opsigt vakte Viktor Orbán, da han som reaktion på EU's hårde linje under udvidelsesforhandlingerne erklærede, at der er et liv for Ungarn også *uden for* EU.

Regeringsovertagelsen i 1998

Partiet kunne op til valget i 1998 nyde godt af den socialistisk-liberale regerings forskellige fodfejl. Fidesz drog således fordel af den såkaldte "Tocsik-affære", en skandale der omhandlede salg af lokale ejendomme til private og som ramte både Socialistpartiet og Alliancen af liberale Demokrater hårdt. Fidesz lagde i valgkampen vægt på familievenlig politik og distancerede sig fra den socialistisk-liberale regerings sociale nedskæringer. Ungarns forhold til nabolandene Slovakiet og Rumænien var mest bestemt ud fra hvem, der på det givne tidspunkt havde regeringsmagten i de lande. I 2001 følte nabolandene sig stærkt provokeret på grund af de særlige status-love, der efter planen skulle give særbehandling til ungarere i udlandet. Disse love skabte også problemer i forholdet til EU.

Med det ene formål at begrænse stemmespildet på højrefløjens underskrev Fidesz en valgoverenskomst med Ungarns Demokratiske Forum, der ikke var i stand til at klare spærregrænsen alene. De to partier skulle optræde selvstændigt, men opstille fælles kandidater i 78 ud af de i alt 176 valgkredse. Ved valget i maj 1998 blev Fidesz uventet største enkeltparti meget takket være en professionelt gennemført valgkamp og valgsamarbejdet med Ungarns Demokratiske Forum og det kristelige MKDSZ. Det lykkedes under 1998-valgkampen at fremstille Socialistpartiet som fortidens parti, som afskar den nye generation af ungarere fra magten. Fidesz lancerede også en PR-offensiv med fokus på de to store konkurrerende partiers forskellige "livsstil" og "filosofier". "Vi" versus "Dem" distinktionen og understregningen af den systemiske skillelinje og "regime-divide" (Kiss, 2003:748), det gamle regime over for det nye, var dog på det tidspunkt mindre polariseret end i Polen.

Partiet kunne i det hele taget nyde godt af sine jomfruelige træk og var stort set fritaget for politiske skandalesager, men Fidesz manglede ekspertise på det økonomiske område, men det lykkedes trods alt at få tegnet et billede af et regeringsdueligt centrum-højre "catch-all" parti med en bred social profil.

Ungarn bevægede sig ved valget i 1998 mod centrum-højre og delte således skæbne med flere andre central- og østeuropæiske lande, eksempelvis Litauen, Polen, Bulgarien og Rumænien, men de fleste højrepartier var kun i stand til at beholde regeringsmagten i en enkelt valgperiode.

Højresvinget efter valget i 1998 kom mest til udtryk på symbolplanet, men indebar et brud med flere års konsensus-politik og førte til overgang til et mere illiberal regime og et majoritets-styre efter det klassiske princip "the winner takes it all" – eller snarere: "Dem der ikke er med os, eksisterer slet ikke". Oppositionens kontrolmuligheder i forhold til regeringen blev beskåret, der blev vedtaget toårs statsbudgetter, ligesom antallet af parlamentssessioner skåret ned til en enkelt hver tredje uge.

Målet for Fidesz var at indføre mere centraliserede beslutningsprocedurer og forlade tesen om den neutrale stat, kort sagt var det ønsket at realisere en særlig ungarsk model, som var kendetegnet ved etatisme, paternalisme, nationalisme og reguleret markedsøkonomi. Sagt med Viktor Orbán's egne ord markerede valget i 1998 *mere* end en regeringsændring, men *mindre* end en systemforandring (Bozóki, 2008:199). Regimetypen bevægede sig i illiberal retning. De nationale og traditionalistiske træk var iøjnefaldende, men Fidesz havde ikke midlerne til at gennemføre sit politiske projekt fuldt ud.

I den økonomiske politik var vi med regeringsskiftet ikke vidner til de store ændringer. Men nogle ændringer indtraf der dog. Den tidligere regerings nedskæringspolitik blev i hvert fald modereret, og på arbejdsmarkedsområdet blev Forsoningsrådet ("ErdekegyeztetoTanacs"), et forum for trepartsforhandlinger på arbejdsmarkedet som Socialistpartiet havde lagt vægt på, slet og ret nedlagt.

Udenrigsminister i regeringen efter valget i 1998 blev János Martonyi, der var jurist og økonom. Også han havde solide udenrigspolitiske erfaringer takket være tidligere arbejde i Bruxelles. Udnævnelsen af Martonyi skulle dæmpe Vestens frygt som følge af Husmandspartiets regeringsdeltagelse. Frygten i Vest for Husmandspartiet var på det tidspunkt større end frygten for Fidesz, der af omverdenen blev betragtet som den moderate del af regeringen. Som største regeringsparti fik Fidesz klar mest indflydelse på den førte politik, men uoverensstemmelser i regeringen om fx EU-politikken kunne ikke udelukkes. Det største problem var i de år den dybe interne splittelse i Husmandspartiet, der mod slutningen af valgperioden gav sig udslag i rent kaotiske tilstande og også opsplitning og det, der lignede regulær opløsning. Men regeringens parlamentariske grundlag var dog ikke truet af de interne forhold og den dybe splittelse i Husmandspartiet.

Det ideologiske ryk mod højre betød, at Fidesz fortrængte det yderliggående Partiet for Ungarns Liv og Retfærdighed, der ved valget i 2002 mistede al repræsentation i parlamentet. Fidesz opslugte også Ungarns Demokratiske Forum og de kristelige demokrater og fremstod herefter som et stærkt og yderst relevant centrum-højre catch-all parti, i partiets selvforståelse næsten som Ungarns beskytter og frelser⁴. *Gergely Egedy* (Egedy, 2009) betegnede meget rammende Fidesz som et mobiliserende højrefløjparti, der gjorde flittigt brug af forskellige højrepopulistiske diskurser og, modsat MDF, i stadig mere radikale varianter. Brugen af moralske kategorier var blevet iøjnefaldende. Det erklærede ønske var et radikalt brud med fortiden. Diskurser og moddiskurser, "godt over for ondt", "harmonisk over for kaos", "skabelse over for ødelæggelse" blev ofte bragt på bane. Efter partiets mening havde liberalismen fuldført sin historiske mission og var løbet tør for ideer.

⁴ Barnabas Racz, "The Left in Hungary and the 2002 parliamentary elections", *Europe-Asia Studies*, July 2003:5.

I valgkampen i 2002 søgte Fidesz at skaffe sig stemmer ved at slå på, at en socialistisk-liberal regering ville vedtage endnu flere nedskæringer over for børnefamilierne, indføre flere egenbetalinger i sundhedssystemet og for studerende, kort sagt en antikommunistisk doktrin tilsat iøjnefaldende sociale og populistiske elementer. Dertil kom den stadig mere tydelige nationalistiske politik udadtil.

Efter kritikernes opfattelse var Fidesz blevet et andet og mere yderliggående parti og ”ikke længere det parti det var før”, for at bruge Lászlo Kovacs’ formulering⁵. Land-by modsætningerne og den hårde valgkamp bidrog til at hæve stemmeprocenten ved valget i 2002 op til 71 pct. Den store stigning i stemmedeltagelsen i hovedstaden Budapest var klart til fordel for socialister og liberale. Jævnbyrdigheden mellem de to blokke var meget stor, så regeringsspørgsmålet skulle i sidste ende afgøres ud fra koalitionspotentialer, og her kom Socialistpartiet og Alliancen af Fri Demokrater til at stå stærkest.

Fra 2002: Fidesz i opposition

Valget i 2002 fratog således Fidesz regeringsmagten. I opposition til den ny liberal-socialistiske regering i 2002 lagde Fidesz fra start op til en uset aktivistisk linje. Sammen med prominente højreintellektuelle oprettede Viktor Orbán således ”Alliancen for Nationen” med støtte fra partiets borgergrupper⁶. I 2003 var oprettet 11.000 borgercirkler med 150.000-160.000 deltagere fordelt på 1000 lokalområder. Viktor Orbán ønskede ikke, at hans parti skulle være et traditionelt parlamentsfikseret oppositionsparti. Gennem mobilisering skulle der skabes en ny udenomsparlamentarisk funktion for de partier, der ikke havde del i regeringsmagten (Egedy, 2009:49).

I opposition udtrykte Viktor Orbán i spørgsmålet om EU i euroskeptiske vendinger med modstand mod centralisme og pression fra Bruxelles og skepsis over for, om EU behøvede en ny forfatningstraktat. Skulle en sådan blive en realitet, sagde han, skulle henvisninger til kristne værdier med i præamblen⁷. Partiet blev beskyldt for populisme, ekstremisme og antisemitisme, fx af tidligere amerikanske udenrigsminister Madeleine Albright under et besøg i Budapest i 2004⁸. Fidesz rejste kritik af forholdene for ungarere i nabolandene, og krævede en ret for ungarske statsborgere i Slovakiet til at få ejendom, som var blevet konfiskeret som følge af Benes-dekreterne, tilbage.

På kongressen i maj 2003 skiftede partiet navn, denne gang til ”Fidesz-Ungarns Borgeralliance” (Fidesz-MPSZ). Udtrykket ”borger”, på engelsk ”civic”, på ungarsk ”polgári” (”civic”) eller ”Polgár” (”citizen”) dækker groft sagt over en bevægelse over mod en ”borgerlig” (”bourgeois”) samfundsformation (Fowler, 2004:104 Egedy, 2009:47). Ideologien blev mere anti-elitistisk og stærkt kritisk over for neo-liberal økonomi og især den forarmning af den nye sociale middelklasse, som fulgte i kølvandet på overgangen til kapitalistisk markedsøkonomi i Ungarn. ”Polgári” dækker groft sagt over kulturel social konservatisme, blød euroskepticisme, patriotisme, statslig regulering og statsstøtte til mindre og mellemstore virksomheder (”Fowler, 2004:105). Bag betegnelsen ”civic” (”borger”) skjulte der sig en kritik af de påståede ufolkelige og asociale økonomiske

⁵ www.hungaryemb.org, 15.4. 2002.

⁶ På engelsk: ”Friendly civic groups”.

⁷ Se fx Viktor Orbán’s tale, ”Quo vadis, Europa? Toward the Christian Roots of the United Europe”, afholdt 16. marts 2003 i Gniezno, Polen, og gengivet i *Central European Review*, se www.medianet.pl.

⁸ MTI 5.2.2004, ”Albright: Americans concerned about nationalist and extremist views in Hungary”.

reformer, der var gennemført under den socialistisk ledede regering. På Fidesz' kongres i 2003 erklærede han lige ud, at liberalismen havde fuldført sin historiske mission og var løbet tør for idéer (Egedy, 2009:49).

Organisatorisk var målet at bevæge partiet yderligere bort fra et paraply- eller rammeparti over til en løst struktureret massebevægelse med selvstyrende platforme og med den erklærede hensigt at afspejle et bredt spektrum af sociale interesser i samfundet blandt kvinder, landmænd, arbejdsgivere, pensionister, økologer, kulturarbejdere mfl. Men top-down beslutningsprocedurerne i afgørende politiske spørgsmål blev der ikke rokket ved. Trods bredden vedblev partiorganisationen således med at være stærkt centralistisk, og Fidesz hørte således fortsat klart til typen lederstyrede partier. Målet med de organisatoriske forandringer var at genskabe partiets rødder ("re-root" partiet). I efteråret 2005 blev som led i den begyndende valgkamp stillet krav om en parlamentarisk undersøgelse af de privatiseringer, der var blevet gennemført i Ungarn siden valget i 2002. Partiet lagde desuden, belært af Ret og Retfærdighedspartiets taktik i Polen, op til begrænsning i antallet af ministerier.

Der blev desuden lanceret en kampagne til fordel for partiets egen presse, kaldt "det andet medie", og her tænkte frem for alt på avisen "Magyar Nemzet" og ugeskrifterne "Magyar Demokrata" og "Heti Válasz"⁹. Første vellykkede aktion var afsløringen af ministerpræsident Medgyessy's arbejde for den ungarske sikkerhedstjeneste før 1989, men afsløringen førte ikke til hans afgang, da samarbejdet mest havde haft karakter af ekspertbistand i økonomiske spørgsmål. På policy-planen fremhævede Fidesz i særdeleshed problemerne for familierne, stillede krav om lov og orden og fremførte igen mottoet om, at fremtiden ikke bør tilhøre dem (socialisterne), der skærer i de statslige investeringer og devaluerer den ungarske valuta. Kodeordene var, ganske som før 2002-valget, forudsigelighed, tryghed og sikkerhed. Kort sagt fortsatte den gamle kendte overbudspolitik.

Strategien gav tilsyneladende resultater, for fra 2003 førte Fidesz i meningsmålingerne over Socialistpartiet, hvilket viste sig meget klart ved valget til Europaparlamentet i juni 2004. Nederlagene ved folkeafstemningen i november 2004 om dobbelt statsborgerskab for ungarere i udlandet, som krævet af ungarske sammenslutninger i eksil, og om privatiseringer inden for sundhedsvæsenet, kom imidlertid partiet på tværs. Problemet her var den lave stemmeprocent, 37 pct. eller et godt stykke under de krævede 50 pct., som kræves for, at folkeafstemninger er bindende.

Nederlaget i 2006

Op til 2006 valget var Fidesz og Socialistpartiets stemmeandele meget lige. Orbán neddæmpede op til valget den skarpe tone, der havde præget tidligere valgkampe. Således blev en af partiets kandidater (Zoltán Bagó) ekskluderet, beskyldt for at have truet en kandidat fra MDF, opstillet i samme valgkreds, til at trække sig fra valget. I valgkampen blev der denne gang lagt stor vægt på forholdene i sundhedssektoren, fx ville Fidesz begrænse multinationale selskabers investeringer i Ungarn for at få nedbragt priserne på medicin. Staten skulle også intervenere mere for at generere velfærd og bidrage til etablering af en ny og stærkere social middelklasse. Men Fidesz tabte endnu engang kampen om regeringsmagten og denne gang med større margin sammenlignet med valget i 2002. Som følge af valgnederlaget tilbød Orbán at træde tilbage, men både han og de fire

⁹ *Budapest Sun Online* 4.6. 2002, "New Government alliance takes reins", by Fraser Allan.

viceformænd lod sig overtale til at søge genvalg på en efterfølgende særlig indkaldt lukket kongres i maj måned.

Efter kongressen gentog Viktor Orbán, at han ikke ville stille sig i vejen for de nødvendige forandringer i partiet. Han erklærede samtidig, at ministerpræsident Ferenc Gyurczány havde vildledt befolkningen om landets faktiske økonomiske tilstand, og at Fidesz derfor ville bede tre økonomer, Péter Akos Bod, Tamás Mellár og Gabrielle Vukovics, om at udarbejde en alternativ rapport om landets økonomiske situation. Orbán beskyldte i et manifest den ny social-liberale regerings politik for at bygge på løgn og vildledning, ligesom han nok engang anklagede regeringen for at svigte de ungarske mindretal i nabolandene, herunder kravene om autonomi¹⁰. Ungarn ledes af teknokrater, ikke demokrater, lød det fra Orbán. Partiet tog initiativ til en underskriftsindsamling rettet mod regeringens indgreb, der havde til hensigt at rette op på underskuddet på statsbudgettet, ligesom der blev samlet underskrifter for at få gennemført en folkeafstemning med krav om regeringens afgang og vedtagelse af nye regler for udskrivning af medicin samt landmænds ret til at købe jord. Tonen var skarp. Det vakte således opsigt og vrede i Socialistpartiet og også internationalt, at Viktor Orbán omtalte Socialistpartiet og Hitlers "Mein Kampf" i en og samme sætning¹¹.

Linjen i opposition blev yderligere skærpet efter offentliggørelsen af de så kendte bånd fra et internt møde, hvor Ferenc Gyurczány erkendte at have "løjet morgen, middag og aften" om landets økonomiske situation. Fidesz forsøgte at foranstalte noget, der lignede en "september-revolution", og det endda lige omkring 50 året for folkeopstanden i 1956. Det lykkedes dog ikke at få væltet regeringen. Adskillige gange blev der krævet udskrivelse af nyvalg, for ungarerne ønsker ikke, som Orbán selv formulerede det, en regering af socialistiske og liberale teknokrater, men en ny og langt mere handlekraftig styring af landet. Ungarn havde med den ny socialistisk-liberale regering fået et "multiparti ikke-demokrati"¹². Flere demonstrationer og "rallies" blev organiseret. Politiet blev anklaget for unødigt brutalitet især i forbindelse med nedkæmpelsen af urolighederne i oktober 2006.

Den socialistiske regerings forslag til ændringer indenfor sundhedssektoren blev afvist og krævet sendt til folkeafstemning sammen med lovforslag om landmænds ret købt af landbrugsjord. I marts 2008 blev der gennemført en folkeafstemning om tre af regeringens forslag til betalingsordninger på sundheds- og uddannelsesområdet. Mere end 80 pct. af vælgerne afviste regeringens forslag, og da stemmedeltagelsen var over 50 pct. var afstemningen bindende. For Fidesz var der reelt tale om en mistillidsdagsorden til regeringen. Da de liberale kort efter afstemningen trak sig ud af regeringen, var udsigterne til valg i utide blevet en hel del bedre, men Socialistpartiet valgte at regere videre som mindretalsregering, hvilket var muligt, da de liberale ikke umiddelbart var interesseret i nyvalg.

Fidesz krævede også privatiseringer inden for sundhedssektoren standset og private hospitaler omdannet til non-profit foretagender. Partiet truede med en ny folkeafstemning, dersom regeringen fastholdt forslaget om at tilføre sundhedssektoren privat kapital. Fidesz afviste desuden den socialistisk-liberale regerings forhandlinger om gaskontrakter med Rusland og krævede mere gas fra Centralasien uden om Rusland. Den aktivistiske linje i forhold til de ungarske mindretal i nabostaterne fortsatte med uformindsket styrke. Både præsidenten og Orbán rejste på uanmeldte

¹⁰ *Budapest sun online*, 1.8. 2006, "Political lies" campaign starts.

¹¹ *Budapest Sun Online* 29.5. "Orbán re-elected, quotes Mein Kampf".

¹² *Budapest Sun* 7.3.2007, "Orbán wants democracy "restored"".

besøg hos mindretallene i nabolandene. Op til parlamentsvalget i Rumænien i 2008 forsøgte Orbán at undgå en opsplittning i to konkurrerende ungarske partier, sådan som det før var sket i Slovakiet.

Hurtigt efter valget i 2006 blev ungarsk politik yderligere polariseret. Lokalvalget i oktober 2006 gav Fidesz fremgang, men vælte regeringen kunne Orbán ikke. I parlamentet viste partiet foragt for ministerpræsident Ferenc Gyurczány ved at udeblive fra salen, når han betrådte talerstolen. Hensigten var at gøre ministerpræsidenten persona non grata. Trods gode meningsmålingstal cirkulerede der omkring årsskiftet 2006-2007 rygter om intern splid, måske fordi tilliden til Viktor Orbán, at dømme efter meningsmålingerne, var næsten lige så lav som til ministerpræsidenten¹³.

Fidesz forblev således det største enkeltparti, men partiets voldsomme fremfærd formindskede koalitionspotentialer. Det lykkedes Fidesz at skabe indtrykket af en permanent krisetilstand. At dømme efter meningsmålingerne kunne Fidesz se frem til at få flertal alene efter et kommende valg. Trods fremgang i meningsmålingerne kunne det dog ikke udelukkes, at en politisk moderat og pragmatisk gruppe ville udfordre Viktor Orbán. Den stærkeste udfordrer kunne måske blive Debrecen-borgmesteren Lajos Kosa, der figurerede højt i meningsmålingerne og stod for en mindre konfrontatorisk politik. Men sejren ved folkeafstemningen i marts 2008 gav ikke partiledelsen grund til at slække konfrontationspolitikken. Partiet holdt flere interne møder om den politik, der skulle føres efter overtagelse af regeringsmagten. Iflg. udsivninger fra de møder blev der lagt op til en ny økonomisk politik uden populistiske islæt, fx blev der talt om besparelser på pensioner og infrastrukturinvesteringer, ligesom det blev nævnt, at en regering af eksperter måske skulle styre i en periode.

Sidst i 2009 erklærede Zoltan Pokorni, at partiet efter en kommende regeringsovertagelse ville genindføre børnetilskud, afskaffe ejendomsskatten, indføre et familievenligt skattesystem, give dobbelt statsborgerskab til ungarske mindretal i andre lande og begrænse den politiske elite. Gordon Bajnai, regeringslederen i overgangsperioden, mindede Fidesz om den lave handlefrihed i den økonomiske og sociale politik. Men Viktor Orbán erklærede, at Fidesz ikke desto mindre ville indføre skattelettelser, udforme et statsbudget for de næste tre år og oprette en million nye jobs over ti år. Dette pegede i retning af en to-trins plan med først sikring af økonomisk stabilitet og derefter økonomisk opsving. Desuden blev der talt om indgreb over for det lokale selvstyre med ændringer af eksisterende love om lokalvalg og formindskelse af antallet medlemmer af både parlament og lokalråd¹⁴.

Spørgsmålet var, hvor meget af Fidesz' politik, der ville komme til udtryk på symbolplanet, fx når det gjaldt historie-politik og forholdet til EU og nabostaterne, og hvor meget der ville blive forandret i den sociale og økonomiske politik. Fidesz kunne kun vanskeligt bryde de indgåede aftaler med IMF, ligesom det ungarske EU-formandskab i første halvdel af 2011 satte grænser for handlefriheden. Før valget talte lederen af parlamentsgruppen Tibor Navracsi i forholdsvis generelle vendinger om korrupsionsbekæmpelse, økonomisk vækst og etablering af en mere forudsigelig og samtidig også mere smal stat med langt færre ministerier og således med mindre administration¹⁵.

Efter jordskredsvalget i 2010: ”Orbánisme”

¹³ *Budapest Sun Online*, 31.10. 2009, ”FIDESZ to shake-up its leadership?”, ifgl. meningsmålinger på det tidspunkt mente 60 pct. af vælgerne, at ministerpræsident Gyurczány udførte sit arbejde skidt, 59 mente det samme om Orban.

¹⁴ www.politics.hu 9.11. og 11.11. 2009.

¹⁵ www.politics.hu 17.2. og 17.3.2010, “Analyses sure of Fidesz victory at elections” og ”Fidesz says rival parties have no agenda”.

Socialistpartiets fortsatte nedtur i meningsmålingerne forstærkede den hårde oppositionslinje. Fidesz' sejr ved Europaparlamentsvalget i juni 2009 gav ekstra støtte i partiet til den markante oppositionslinje, samtidig med at det højreradikale Jobbik's optur satte partiet under pres fra det yderste højre. Kun tre partier, Fidesz, MSZP og Jobbik, kunne forvente at blive repræsenteret i parlamentet ved valget i 2010, og muligheden for, at Fidesz ville opnå flertal alene i parlamentet og mandater nok til også at ændre forfatningen, var til stede og blev et af de mest diskuterede emner før valget.

Og forventningerne til valget holdt stik. De to regerende partier, Socialistpartiet og Alliancen af Fri Demokrater oplevede noget nær selvudslettelse. Alliancen af Fri Demokrater mistede al parlamentarisk repræsentation. Viktor Orbán og Fidesz var i stand til at danne regering alene og uden at være afhængig af Jobbik. Partiet havde et solidt 2/3 flertal bag sig i parlamentet, nok til at sikre Fidesz præsidentposten og til at ændre grundloven. Orbán agtede at vise handlekraft og indfri valgløfterne, også i den hensigt at sikre sig en sejr ved lokalvalgene, der kom kort tid efter parlamentsvalget.

Frem for alt gjaldt det for Orbán og Fidesz om at vise, at tingene var blevet *anderledes*, og det skulle gå hurtigt. Derfor blev talt om en veritabel "lynkrig" rettet mod det gamle system, denne gang ikke blot et regeringsskift, men også et regulært system-skift, en revolution via stemmeboksene og via parlamentet¹⁶. Der blev lagt op til hurtig vedtagelse af en ny grundlov, der skulle indeholde en påberåbelse af Gud, folket, de historiske traditioner, Kong Stefan og med forbud mod abort, kort sagt symbolpolitik, og dertil formuleringer om de ungarske mindretal i nabostaterne samt en række bestemmelser, der ville kunne krænke seksuelle mindretal. Antallet af medlemmer af parlamentet skulle næsten halveres (ned til 199), og valgsystemet ændres, således at ungarere i udlandet fik mulighed for at stemme, i første omgang på den nationale partiliste, hvilket ikke desto mindre ville komme Fidesz til stor gavn mandatmæssigt. Det grundlovsforslag, der blev forelagt parlamentet og vedtaget med det nødvendige 2/3 flertal i parlamentet, levede i indholdet op til den nye linje. Der var her tale om en langstrakt tekst, over 30 tætskrevne sider. Især præamblen til grundloven vakte debat, da det især er her, vi finder de mest kontroversielle formuleringer. Målet var endegyldigt at få lukket den postkommunistiske fase, sådan som formuleret af Viktor Orbán selv¹⁷.

I den ny grundlov blev der, ud over præamblen, stillet krav om et balanceret budget og loft over den samlede gæld på 50 pct. af BNP. Et fiskalt råd fik reelt en vetoret over for kommende regerings økonomiske politik. Vigtige dele af den økonomiske politik kunne således kun gennemføres med kvalificeret flertal, hvilket ville indskrænke fremtidige regerings handlefrihed markant. Forfatningsdomstolens magt blev indskrænket, idet domstolen ikke længere fik mulighed for at gå statsbudgettet, skatter og pensionsordninger efter i sømmene. Det vakte også bekymring, at den ny grundlov oprettede et nyt særligt "nationalt juridisk kontor", hvor formanden, udpeget af Fidesz, fik magt til at udnævne dommere. Samtidig blev de nuværende dommers obligatoriske pensionsalder med kort varsel nedsat til 62 år. Oprettelse af et nyt agentur for databaseskyttelse stødte også på modstand. Også den nye grundlov indeholdt bestemmelser, hvorefter vise love, "kardinallove", kun kunne vedtages med 2/3 flertal, hvilket gjorde det svært for en kommende regering at gennemføre sin egen økonomiske politik, fx ændre skattelove og sammensætningen af de offentlige udgifter.

¹⁶ Ellen Boss, "Ungarn unter Spannung, Zur Tektonik des politischen Systems", *Osteuropa*, 61. Jahrgang, Heft 12, Dezember 2011:52-53

¹⁷ www.politics.hu, 21.11.2011, "Orbán:Hungary must close the post-communist chapter".

Kontroversielle forslag som fx forbud mod abort og flere stemmer ved valg til flerbørnefamilier, stillet af de kristelige koalitions partnere, blev dog opgivet på grund af for stor folkelig modstand. Grundloven mødte kritik også fra Venedig-kommissionen, der rettede kritik både mod selve forberedelsen og selve gennemførelsen af grundloven, frem for hastigheden, og mod flere bestemmelser i grundloven, fx de førømtalte kardinallove¹⁸. Skarp kritik blev også rettet mod den særlige lov ("constitutional amendment"), hvorefter Socialistpartiet, "efterfølgerpartiet" for det gamle kommunistiske parti, blev kaldt en "kriminell organisation" og ansvarlig for forbrydelser under det gamle regime¹⁹.

De andre partier i parlamentet bojkottede arbejdet med grundloven pga. de meget snævre tidsrammer for arbejdet. Regeringen rundudsendte et spørgeskema til befolkningen, hvor der kunne stilles ændringsforslag, men kravene om en folkeafstemning blev pure afvist. Spørgeskemaet indeholdt 12 spørgsmål. Tidsfristen for at svare var kort, 14 dage. Også den ungarske valglov blev også ændret, sådan at der indføres en ændret procedure valg i enkeltmandskredse. Det nye valgsystem vil give det største parti ekstra store fordele. Beregninger viste, at havde det system været gældende før, ville Fidesz have vundet alle valg siden 1998, ligesom 30-35 pct. af de afgivne stemmer måske ville være nok for Fidesz til at sikre partiet 2/3 af pladserne i parlamentet endnu engang²⁰.

De instanser, der skal kontrollere regeringen, blev svækket eller besat med Fidesz-folk. Kort sagt, de "checks and balances", der kendetegner det konstitutionelle liberale demokrati, blev begrænset. Orbán var imod at give stor magt til fx forfatningsdomstolen og forholdt sig også kritisk til de internationale konventioner og de IMF- og EU-bestemmelser, der i særlig grad gik Ungarn imod. Den ny præsident, Pal Schmitt, var Fidesz-tilhænger og således ikke præsident for hele folket. Med andre ord, forholdt han sig kritisk over for den liberale konstitutionelle regimeform. Men det var først, da Ungarn blev EU-formandsland, at kritikken fra andre lande for alvor blev rejst, hvilket kan undre, al den stund Orbán gik længere med illiberale indgreb end Kaczynski-brødrene efter valget i Polen i 2005. Det kan iflg. Krastev skyldes, at Ungarn er et mindre land, og at Kaczynski'erne, modsat Orbán, kom i åben konflikt med Tyskland og Rusland, hvilket som bekendt ikke gøres ustraffet²¹.

Orbán lagde også ud med at tildele ungarere i udlandet dobbelt statsborgerskab og gøre årsdagen for Trianon-traktaten til en form for minde- og sørgedag. Til symbolpolitikken hørte også ændringerne af navne på gader og pladser. Antallet af ministerier blev kraftigt beskåret, helt ned til 10! Ungarn fik således ikke selvstændige ministerier for finanser, ligesom uddannelse, kultur og sundhed og sociale emner blev koncentreret i ét ministerium. Nok så vigtigt nægtede Orbán at følge IMF's krav til den økonomiske politik, for blev kravene fulgt, kunne det let opfattes som løftebrud i forhold til vælgerne. De nødvendige lån skulle optages uafhængigt af Den Internationale Valutafond (IMF). Regeringen gjorde således ikke brug af den fjerde lånepakke fra Verdensbanken, IMF og EU. I vinteren 2011 måtte han dog krybe til korset og bede EU og IMF om at stille nye "stand by" lånemuligheder til rådighed, men de to institutioner stillede betingelser, som det var svært for Orbán

¹⁸ Ellen Bos, "Ungarn unter Spannung, Zur Tektonik des politischen systems", *Osteuropa*, 61. Jahrgang, Heft 12, december 2011:54.

¹⁹ En gennemgang af grundloven, fx: Gábor Halmai, "Toward an illiberal democracy", Hungary's new constitution" (2011), www.eurozine.com.

²⁰ Balint Szlanko, "Fidesz Versus Enlightened Civilization", www.tol.cz 7.12.2011 og: "Hungary under Orbán's rule: the constitutional consolidation of power" www.osw.waw.pl 9.1.2012.

²¹ Ivan Krastev, "Nie chcemy miec w Unii 27 Orbánów", *Gazeta Wyborcza* 15.-16.1. 2011:24, Janos Kornai, "Kornai: Oto Wegry Orbána", *Gazeta Wyborcza* 22-23.1. 2011:21-22.

at acceptere. Underskud i udenrigshandelen blev vendt til overskud og også balancen på statsbudgettet blev noget forbedret, hvilket dog mest skyldtes engangsindtægter til staten pga. nationaliseringen af obligatoriske private privatiseringsordninger. Men der skulle afdrages på gammel gæld, den samlede gæld oversteg 80 pct. af BNP, og her var der især behov for en lånefacilitet.

De økonomiske indgreb koncentrerede sig om en særlig bankskat og begrænsninger i de offentligt ansattes lønninger og pensioner, især i toplønningerne, hvilket var IMF meget imod. Ansatte i statsadministrationen skulle kunne fyres med få måneders varsel, perioden for tildeling af arbejdsløshedsunderstøttelse sættes ned til blot tre måneder, ligesom der skulle strammes op i tildelingen af sociale ydelser efter "noget for noget" princippet. Kort sagt blev den økonomiske top pålagt særskatter og den sociale bund store forringelser. Fidesz målgruppe var således hverken toppen eller bunden, men den kristne middelklasse og mindre erhvervsdrivende af ungarsk herkomst. En særlig økonomisk plan, Szechenyi planen, skulle der ydes mere økonomisk støtte til oprettelse af ungarsk ejede små og mellemstore virksomheder. I overensstemmelse hermed blev der vedtaget en særlig kriseskat på store udenlandsk ejede virksomheder inden for produktion, energi, telekommunikation og detailhandel, hvilket bragte regeringen på konfrontationskurs med EU og nedbragte tilliden til Ungarn blandt de udenlandske investorer. Ønsket var at gøre økonomien mere "national" og dermed mindre afhængig af udenlandske investeringer. Samtidig blev der vedtaget en 16 pct., senere 19 pct. flad indkomstskat. Pensionsordningerne skulle samles i det statslige system uden brug af det private system. Der blev gennemført økonomiske lettelse dem, der havde taget store lån i hårde udenlandsk valutaer, og som havde tabt penge pga. devaluering af den ungarske valuta.

De "ikke-konventionelle" og "uortodokse" økonomiske planer bragte Fidesz i konflikt med Nationalbanken og dennes chef, András Simor. Uanset ønsket om en særlig lånefacilitet fra EU og IMF var Orbán ikke meget for at bøje sig for de betingelser ("konditionaliteter") der blev stillet ude fra. Orbán tordnede til stadighed mod bureaukraterne i Bruxelles, der kun ville Ungarn det ondt. Trods advarsler fra IMF og EU-Kommissionen gennemførte regeringen i december 2011 en særlig stabilitetspakke, der bl.a. indeholdt en flad, nu 19 pct. beskatning, der kun kunne ændres med 2/3 flertal i parlamentet, og derudover indskrænkninger i Nationalbankens beføjelser, fx gennem udvidelse af det monetære råd og udnævnelse af en tredje vicepræsident, hvilket blev kritiseret også af ECB. Planen om at overdrage tilsynet med finanssektoren til Nationalbanken blev dog opgivet. Orbán var generelt utilfreds med bankens satsning på lav inflation og den deraf følgende høje rente, som holdt den økonomiske aktivitet nede. Samtidig blev arbejdsmarkedspolitikken ændret gennem nedlæggelse af bl.a. det særlige Forsoningsråd (OÉT). Orbán's "ikke-konventionelle" politik førte ikke umiddelbart til en negativ udvikling, målt makroøkonomisk. De dårlige tal fra "rating" bureauerne af landet bundede mere i regeringens generelle politiske og økonomiske kurs, eller sagt med andre ord: hvad er reelt blevet "downgraded": den faktiske økonomi eller den politiske kurs? (Bod, 2012).

Før lokalvalgene i efteråret 2010 var Orbán ikke indstillet på at gennemføre upopulære indgreb og betragtede dem heller ikke som nødvendige. Målet var at opnå økonomisk vækst på mindst 3 pct., holde inflationen nede på 3.5 og statsunderskuddet på 3.8 pct. af BNP eller mindre gennem en kombination af nedskæringer og ekstra skatteindtægter. De særlige aftrædelsesordninger for offentligt ansatte blev konfiskeret gennem en særbeskatning på 80 pct. Statsgælden var nået op over 80 pct. af BNP, så regeringen var tvunget til at handle hurtigt. Penge fra EU's kasse skulle afhjælpe en del af problemerne, men ofte kom regeringen i konflikt med EU-institutionerne i forbindelse

med ansøgninger om støtte. Spørgsmålet er derfor, hvor længe regeringens ”suveræne økonomiske politik” kunne holde. Løfterne om skattelettelse kunne ikke opretholdes fuldt ud, men til gengæld blev det muligt så småt afdrages på den store udlandsgæld. Sloganet fra Fidesz lød på ”nationalt samarbejde”, at tage stilling ”ud fra realiteterne”, ikke give falske løfter og ikke fortsætte den ”kriminelle gældsætning”, som efter partiets mening havde fundet sted i årene under den socialistisk-liberale regering²². Det var ligefrem på tale at stille tre tidligere ministerpræsidenter for retten, uanset at gældsætningen var begyndt i Orbán’s første regeringsperiode i årene fra 1998 til 2002.

Filosofien var, at den økonomiske krise skyldtes den forrige regerings uansvarlige politik, og at løsningen på de økonomiske problemer krævede en dyb politisk og økonomisk omstilling. Vejen frem var frem for alt større økonomisk vækst. Det vækstorienterede syn på økonomien blev også en del af oplægget til det ungarske EU-formandskab i første halvdel af 2011, men målsætningen lod sig vanskeligt realisere på grund af krisen i eurozonen, men også i det øvrige Europa er der blevet rejst kritik af de krav, der blev stillet fra de internationale finansielle institutioner til gældstyngede lande.

Tesen om etablering af en stærk stat kom til udtryk i det hurtige og hårde indgreb fra Orbán’s side efter ”det røde mudder katastrofen” på aluminiumsfabrikken MAL i oktober 2010, der førte til arrestationen af direktøren og nationalisering af virksomheden, og var et godt vidnesbyrd om den nye og barske politiske stil. Umiddelbart lykkedes strategien. Regional- og lokalvalgene i efteråret 2010 viste i hvert fald, at Fidesz indtil da havde formået at fastholde en meget høj vælgeropbakning.

Som EU-formandskabsland med et blakket renommé var Ungarn i høj grad sårbar over for kritik. Den blev ikke mindre, da Hillary Clinton i et brev åbent kritiserede tilbageslagene for demokratiet. Men Orbán var ikke til sinds at bøje sig og veg ikke tilbage for at sammenligne politisk pression fra Bruxelles med presset fra Moskva før 1989 og undertrykkelsen under det Habsburgske Monarki. Det skete i særlig åbenlyst og i meget provokerende form den 15. marts 2011 i en tale til minde om opstanden og revolutionen i 1948²³. Han så selv gerne et ændret EU og Europa mere præget af intergovernmentalisme og mellemstatslig rivalisering og uden ret megen overstatslig indblanding.

Regeringen gennemtrumfede også den kontroversielle medielov, der bragte landet i konflikt med det internationale samfund og kom til at volde Viktor Orbán store problemer, da Ungarn overtog EU-formandskabet. Især Det Nationale Medie og Telekommunikations bemyndigelser var i fokus. Andre lande i Europa, fx Italien og Rumænien og i realiteten alle EU-lande, har haft problemer, når det gælder medielove og politisk pression over for medier, og Orbán krævede derfor, og vel ikke med urette, at også de problemer skulle drøftes, dersom Ungarn skulle trække sin egen medielov tilbage. I februar 2011 blev der indgået et kompromis med EU-Kommissionen, hvorefter regeringen i Budapest indvilgede i at ændre visse formuleringer i medieloven som kravet til de audiovisuelle medier om ”balanceret dækning” og bødestraf for at krænke bestemte samfundsgrupper. Sidst i 2011 fik Orbán’s regering også underkendt flere love, herunder medieloven og love om religion, uanset forsøgene på at stække forfatningsdomstolens magt. Men Fidesz’ magt over styringen af medierne blev ikke desto mindre fastholdt. Især problemerne for den regeringskritiske ”Klub

²² ”Orbán evaluates government’s first 100 days”, by MTI, www.politics.hu 13.9. 2010. Ellen Bos, ”Ungarn unter Spannung, Zur Tektonik des politischen Systems”, *Osteuropa*, 61. Jahrgang, Heft 12, dezember 2011:52.

²³ ”EU frontier”, Achievements of the first Hungarian EU Council Presidency”, policy paper no.8, CEUENS June 2011.

Radio” og senere RTL vakte opsigt og megen debat. Gennem de politiske indgreb sikrede Fidesz sig varig kontrol over medierådet, forfatningsdomstolen, det nationale juridiske kontor, budgetrådet og nationalbanken, også ud over næste valg. Karteltrækkene, fokusering på statsmagten og magtens teknologi, blev meget iøjnefaldende. Med den ny valglov vil Fidesz som sagt kunne opnå flertal med et mindretal af vælgere bag sig²⁴. EU frygtede med god grund, at ”Orbánismen” ville sprede sig til andre lande, for med 27 ”Orbán’er” ved roret i EU og med det frontalangreb på den herskende liberale konsensus, det indebærer, vil det europæiske projekt kunne blive bragt i dødelig fare²⁵. Sagt med andre ord var EU ikke blot i fare for at falde fra hinanden af økonomiske årsager, men også fordi medlemslandene forfølger forskellige og meget ofte antidemokratiske politikker²⁶. Ikke mindst derfor påbegyndte EU-Kommisionen den procedure, hvorefter Ungarn kunne blive dømt ved EU-domstolen, dersom regeringen ikke inden for kort tid trak de mest kontroversielle dele af lovændringerne, herunder visse ændringer i forfatningen, i loven om databeskyttelse og om Nationalbanken tilbage. Desuden ville Ungarn, i henhold til ”sixpack” bestemmelserne og finanspagten om finansiel stabilitet, kunne blive frataget midler fra EU’s Samhørighedsfond. En fratagelse af stemmeretten ville dog, i henhold til Lissabon-traktatens artikel 7, kræve en besværlig fremgangsmåde og ville givetvis støde på modstand, ikke mindst de nye EU-medlemslande fra øst.

Orbán måtte agere på to meget forskellige arenaer, den hjemlige, hvor det gjaldt om at redde mest muligt, og den internationale arena, hvor Orbán var tvunget til at give indrømmelser, men efter bedste evne forsøgte at begrænse dem. En accept fuldt ud af IMF’s og EU’s krav ville bringe Orbán’s og Fidesz’ eget projekt, at bevæge Ungarn bort fra den konstitutionelle liberale regimetype, i fare og skabe troværdighedsproblemer. Modstanden mod bureaukratiet i Bruxelles var helt åbenlys, ja meningsmålinger i 2013 viste, at et flertal af ungarere betragtede EU som mere skadelig end gavnlig for Ungarn. Men Orbán har ikke interesse i at bryde med EU, dertil er overførslerne fra EU’s kasser, svarende til ca. 5 pct. af landets BNP, for store. Men Fidesz er delt mellem ”høge” og ”duer”, når det gælder EU. Lederen i parlamentet László Kövér talte i efteråret 2014 ligefrem om en international ”kold krig” rettet mod Ungarn og om en ”gradvis” ungarsk tilbagetrækning fra EU. Ungarn nedlagde ikke veto over for sanktionerne mod Rusland, men kritiserede dem åbent. Set fra Bruxelles havde Fidesz som parti bevæget sig for langt bort fra et liberalt ”mainstream” parti og langt over mod den populistiske og euroskeptiske type, mod et populistisk lederstyret kartelparti, der satsede på øget kontrol over staten, måske ligefrem erobring af staten (”state capture”, Bózoki, 2008:216) (karteltræk) og på stemmemaksimering (”vote-seeking”) med ikke-demokratiske midler som manifesteret i eksempelvis indførelsen af den ny valglov og medieloven. Det skal ikke glemmes, at flere af de mest ”skæve” udmeldinger kunne komme fra regeringen kom fra koalitionspartneren De Kristelige Demokrater og dette partis formand og viceministerpræsident Zsolt Semjen, der ikke følte noget behov for politisk moderation og søgen mod den politiske midte²⁷. Orbán har formået at forebygge dyb intern splittelse, men der har været åben uenighed i partiet omkring fx uddannelsesreformer og ændringer i lovene om kommuner og regioner, ligesom udmeldingerne om håndtering af krisen i forhold til EU ikke har været ret forskellige, kort sagt høge over duer²⁸.

²⁴ www.osw.waw.pl 9.1.2012, ”Hungary under Orbán’s rule: the constitutional consolidation of power”.

²⁵ Ivan Krastev, ”Nie chcemy miec w Unii 27 Orbánów”, *Gazeta Wyborcza* 15.-16.1. 2011:24.

²⁶ Sagt i en ”appel” udsendt af György Dalos, Miklós Haraszti, György Konrád, László Rajk, ”The Decline of democracy – the rise of dictatorship” (2011), www.eurozine.com.

²⁷ Interview med László Tamás Papp i ”Gazeta Srodkowoeuropejska”, et tillæg til *Gazeta Wyborcza* 31.3. 2011:14.

²⁸ Se Ellen Boss, ”Ungarn unter Spannung, Zur Tektonik des politischen Systems”, *Osteuropa*, 61. Jahrgang, Heft 12, Dezember 2011:57.

Ministerpræsident Gyurczány og parlamentsmedlemmer fra de Grønne gennemførte flere aktioner uden for parlamentet for at gøre omverdenen opmærksom på de problemer, som især vedtagelsen af den ny valglov og den ny grundlov ville medføre. I Europaparlamentet blev især rejst kritik fra de Grønne, socialister og liberale – og Orbán selv lagde ikke skjul på, at det især er i de kredse ”fjenderne” af Ungarn skal findes. Fidesz var blevet ikke blot et lederstyret parti, men også et særligt kartel type parti med fokus på både erhvervelse og opretholdelse af den politiske magt og kontrollen over staten. 2. januar 2012 kom det til protester uden for Operaen i Budapest, hvor vedtagelsen af den ny forfatning blev højtideligholdt. Jobbik holdt deres egne protestdemonstrationer og stillede her krav om ungarsk udmeldelse af EU og erklærede ”krig” mod det liberale demokrati²⁹. Fidesz formåede at samle en støttedemonstration med deltagelse af hundredetusinder. Meningsmålingerne i sommeren og efteråret 2013 viste, at Fidesz havde opbakning fra omkring halvdelen af de vælgere, der vidste hvad de ville stemme, nok til et generobre regeringsmagten ved valget i foråret 2014. De to stærkeste oppositionspartier, Socialistpartiet (MSZP) og ”Sammen 2014” (Együtt2014) forsøgte så godt som muligt at danne en fælles front op til valget, men med begrænset succes. På nationaldagen den 15. marts 2012 samlede Fidesz hundredetusinder til demonstration i det centrale Budapest. Som året før fremsatte han en række kontroversielle udtalelser fx om at Ungarn ikke, som i 1848, skal være en ”koloni”, i 2012 af EU og IMF.

Ved valget i april 2014 genvandt Fidesz regeringsmagten og 2/3 flertallet i parlamentet – men med en noget lavere stemmeandel - 44 pct. mod 53 pct. i 2010. Ved Europaparlamentsvalget i maj 2014 opnåede Fidesz 51 pct. af stemmerne, og at dømme efter meningsmålinger 2014 ud fastholdt Fidesz føringen. Ved parlamentsvalget gik Jobbik frem – til godt 20 pct. af stemmerne. Efter valget fastholdt Orbán den utraditionelle økonomiske politik og gentog sin kritik af det vestlige liberale demokrati, mest åbenlyst skete det i en berømt tale i juli måned 2014, hvor han erklærede, at fremtiden tilhører lande i øst som Rusland, Indien og Kina. Men regeringen blev tvunget til at gennemføre offentlige besparelser og flere skatter på grund af øget underskud på statsbudgettet, bl.a. som følge af nedsættelsen af energipriserne og indgrebene over for energisektoren. En af disse nye skatter, den særlige internet-skat, måtte dog midlertidigt trækkes tilbage efter uventet store protestdemonstrationer. Arbejdsløsheden blev holdt kunstigt nede via 200.000 ”nyttejobs”. Samtidig har Orbán fortsat udvist en vis forståelse for Putin’s politik over for Ukraine og rettet kritik af regeringen i Kiev og Kiev-regeringens behandling af det knap 200.000 store ungarske mindretal i Ukraine. Kravet lød på autonomi. Orbán veg heller ikke tilbage for at indgå en 10 mia. dollars aftale med russerne om udbygning af atomkraftværket i Paks og godkende det russiske ”Southstream” gasprojekt. Kritikken af vestlige sanktioner over for Rusland har været åben, sanktioner er som at ”skyde sig selv i hælen”. Orbán nærmede sig også Erdogan’s Tyrkiet, fx ved at oprette en repræsentation i Nordkypern, og det samtidig med at ambassaden i Estland blev lukket. Det amerikanske pres og presset fra EU er taget til. Samtidig blev der satset på udvidet økonomisk samarbejde med Kina. I Centraleuropa er de fleste kinesiske investeringer gået til Ungarn, i alt 3.5 mia. dollar³⁰. Ungarn har, som flere andre EU-lande, kun modstræbende gået med til sanktionerne mod Rusland. I NATO har Ungarn dog oprådt mere beredvilligt, fx omkring forsvarsbudgettet og deltagelse i NATO-aktioner der skal berolige stater, fx de baltiske lande, der føler sig truet af Rusland. Ikke desto mindre kom Ungarn sidst på året 2014 på alvorlig konfrontationskurs med USA, der forbød seks topembedsmænd fra told og skat indrejse til USA, angiveligt grundet korruptionsanklager. Modsætningsforholdet til Polen i Rusland-politikken kom åbent frem under

²⁹ Se fx ”Jobbik head says party rejects ”corrupted democracy”; predicts armed conflicts as crisis of liberalism escalates”, www.politics.hu 30. Januar 2012.

³⁰ ”Hungary Matters” 28.10. 2014.

Orbán's besøg i Warszawa i februar 2015. Selv modstandere af Orbán i Ungarn fandt den polske behandling af Orbán krænkende. Når at kommer til alt, blev det sagt, har Polen selv indgået langsigtede aftaler om gasleverancer med russerne, og polakkerne viger jo ikke tilbage for at omgå den russiske fødevarerembargo og sælge til Rusland via (re)eksport via fx Hviderusland. Den amerikanske senator McCain gik så langt som til at kalde Orbán's styre "neofascistisk"! Pga. det voksende indre og ydre pres var der omkring årsskiftet 2014-15 tegn på en vis intern uenighed i Fidesz. Orbán's position var om ikke direkte truet, så i hvert fald ikke så "enevældig" som tidligere kendt. Ved et suppleringsvalg i februar 15 mistede Fidesz to tredje dele flertallet i parlamentet. Der var stridigheder i partiet om ledende enkeltpersoners extravagante "livstil", om EU-politikken (mellem József Szájer og János Köver), loven om forsamlingsfrihed (László L. Simon og Gergely Gulyás), om indvandringspolitikken og om politikken over for romaerne (segregation eller ej). Zoltán Illés stemte som den eneste Fidesz-parlamentsgruppen imod bygningen af den ny atomreaktor ved Paks. János Bencsik offentliggjorde et længere kritisk indlæg om sit parti på sin egen hjemmeside³¹.

Den ungarske befolkning blev på samme tid blevet mobiliseret og demobiliseret. Over halvdelen af vælgerne var, at dømme efter meningsmålinger, mere eller mindre gjort politisk hjemløse. Iflg. meningsmålinger i begyndelsen af 2015 ville 40 pct. ikke stemme, hvis der var valg. De var utilfredse, men partierne i opposition, også Socialistpartiet, udgjorde ikke et bæredygtigt alternativ for de fleste. Det fremgik af både det nationale valg i april og valget til Europaparlamentet lige efter.

Afsluttende bemærkninger: "Orbánisme" som regimetype

Men hvad kendetegner helt grundlæggende "Orbánismen"? At regimeformen er gået i retning af det illiberale demokrati og majoritetsdemokratiet i den mere "tyranniske" variant (Agh, 1998) er uafviseligt, ligesom symbolpolitik har været en central del af partiets ideologiske profil. "Orbánisme" har haft et vist præg af "putinisme", men, som rigtigt fremhævet af *Ivan Krastev*, har Orbán ikke været imod demokrati forstået som et system med frie valg. Men han var imod, at det parti der vinder valget, ikke har ret til at lovgive og regere på grund af alle mulige indre og ydre "checks and balances". *Paul Lendvai* ser Orbán som en "talentfuld opportunist", en dygtig taktiker og grådig magtpolitiker, at natur et intolerant menneske. Og Ungarn ser han som et provinsielt og trist land, ensomt i Europa, klemmt inde mellem slaver og tyskere³². *Charles Gati* mener at, Ungarn under Orbán er blevet lederstyret, semi-autoritært og med en åbning mod øst, mod Rusland og Asien. Han har været imod sanktioner over for Rusland mener, at der er en "konspiration" rettet mod Ungarn i udlandet³³. *Balázs Jarábik* (Jarábik, 2012) advarer mod at få efter personen Viktor Orbán, der trods alt er af den pragmatiske type og er valgt af et flertal af ungarere og nyder stor opbakning i befolkningen. De fleste, ønsker at Orbán gør det *bedre*, ikke nødvendigvis at han går af. EU bør forholde sig konkret til den politik, der føres og her søge at lede Orbán bort væk udemokratiske tiltag. Kort sagt bør Ungarns Orbán ikke sidestilles med Hvideruslands Lukasjenko. *Balázs Jarábik* advarer mod at dæmonisere personen Orbán, bedre er på kræve bestemte udemokratiske tiltag ændret eller taget af bordet. *András Láncki* taler om en "ublodig revolution", der er understøttet af en nostalgi for "goulashkommunismen" under János Kádár's styre og frem for alt med støtte fra den nedre og forarmede del af middelklassen³⁴. *Lászlo Tamás Papp* mener, at

³¹ "Signs of internal divisions within the Hungarian governing party", *Hungarian Spectrum* 3 February 2015.

³² Interview med Lendvai i det polske *Polityka* no. 45 5.11.-11.11. 2014, side 12-14.

³³ Charles Gati, "What Viktor Orbán's means for Hungary and the West", *Washington Post* 7 April 2014.

³⁴ Interview i det polske *Polityka* no.26, 21.6.-28.6. 2011:42-44, "Boze, poblogoslaw Wegrów".

Viktor Orbán kan placeres et eller andet sted mellem de Gaulle og Kádár, at sammenligne ham med Putin, Lukasjenko og Chavez er efter hans mening forsimplet og giver ikke mening og er da også kun fremført i vestlige medier. *András Bozóki* (Bozóki, 2008:208) genfinder gaullistiske træk, men den franske "gloire" savner han. Regimeformen er nærmest på partokratiet med tesen om indførelse af et nyt system for "nationalt samarbejde" under Fidesz-hegemoni³⁵, og satsningen på mediepolitik minder ham om "Forza Italia" og Silvio Berlusconi. Årsagerne til Fidesz' fremgang ser han meget i den politiske kultur, frem for alt i det generelle fravær af institutionelt ansvar, at omgå de formelle institutioner og forlade sig på netværk og klientelisme.³⁶ *János Kornai* betegner det politiske system efter valget i 2010 som "autokratisk" og henviser i den forbindelse til den kontroversielle økonomiske politik og de mange brud på de "checks and balances", der skal kendetegne et liberalt demokrati³⁷. *Balint Magyar*, i sin tid en af grundlæggerne af alliancen af Fri Demokrater, er endnu hårdere i sin kritik³⁸. For ham er Orbán og Fidesz en blanding af national og social populisme med appel til de mange, især ældre, der sukker efter trygheden i János Kádár's regime. I Fidesz fandt vi, al højrepopulisme til trods, en del med baggrund i det gamle system, fx udenrigsminister János Martonyi og ministrene Sándor Pinter og György Matolcsy. At Orbán har haft så stor opbakning i befolkningen er bekymrende. Mange vælgere, siger han, fralægger sig ansvar for egen skæbne og kaster al skyld over på andre. "Synderne" er fremmede, kommunister, bankfolk, oligarker, liberale, jøder, homofile og romaer. Fidesz' ledere er ikke som sådan racistisk og xenofobisk. Frem for alt er de kyniske og "vote-seekers". Er ekstreme holdninger nærmeste vej til valgsejr, viges der ikke tilbage for at bruge dem.

Som fremgået har Ungarn haft erfaringer med "Orbánisme" i to perioder, fra 1998-2002 og fra 2010. Der har været fremført flere forklaringer på, hvorfor drejningen i retning af illiberal demokrati har fundet sted i netop i Ungarn, som mange i 1989 så som et fremtidigt mønsterland i demokrati og markedsøkonomi. *György István Tóth* og *Eszter Rádál* peger på den politiske kultur. Når det gælder interpersonelle og politiske holdninger er ungarene, hævde han, nærmere bulgarere, moldavere og russere. Under det kommunistiske system havde ungarene lært sig "doublespeak" og mistet tilliden til de politiske partier og de offentlige institutioner. Tilliden ("trust") til de demokratiske institutioner er på et meget lavt niveau, og deltagelsen i civilsamfundsaktiviteter har været lav. Men befolkningen kan mobiliseres og vækkes, sådan som vi så det i forbindelse med forslaget om internet-skatten. De mange dag til dag frustrationer har skabt endnu lavere tillid til de demokratiske institutioner. "Business" – og ikke mindst politik – ses som "beskidt arbejde", skatteunddragelse som noget naturligt, samtidig med at kravene til offentlig service er urealistisk høj³⁹.

János Kis, tidligere dissident, fremhævede især middelklassens betydning. Forarmningen af middelklassen i Ungarn har i høj grad bidraget til at kaste mange veluddannede i armene i på Fidesz og Jobbik. *Csilla Kiss* (Kiss, 2003:752) fremfører to forklaringer på Fidesz' optur, den ene med udgangspunkt i vælgernes *efterspørgsel* ("demand side") og den anden ud fra de vigtigste *skillelinjer* i samfundet. Fidesz har dygtigt udnyttet vælgernes utilfredshed og har evnet at koble sig til vigtige nationale og kulturelle skillelinjer, fx by-land og de ungarske mindretal i nabostaterne.

³⁵ András Bozóki, "Auroritäre Versuchung, Die Krise der ungarischen Demokratie", *Osteuropa*, 61. Jahrgang, Heft 12, Dezember 2011:69,78.

³⁶ András Bozóki, "Auroritäre Versuchung, Die Krise der ungarischen Demokratie", *Osteuropa*, 61. Jahrgang, Heft 12, Dezember 2011:67.

³⁷ János Kornai, "Taking Stock", engelsk oversættelse af artiklen "Számvetés", *Népszabadság online* 6.1. 2012.

³⁸ Balint Magyar, "Archipelag Gulasz", *Gazeta Wyborcza* 14.-15. maj 2011:22-25.

³⁹ Eszter Rádál, István György Tóth, "Closer to the East or the west?", www.eurozine.com.

Situationen i Polen før valget i oktober 2011 var mindre dramatisk, selv om der her, belært af årene 2005-07 med PiS ved magten, eksisterede en vis frygt for en ”ungarsk epidemi”⁴⁰. Kort sagt har efterspørgslen efter blød og hård populisme været stigende. Den systemiske skillelinje, ”Vi-Dem”, havde vokset sig stærk og skabt gode muligheder for at slå på blød og hård populisme i valgkampene.

Andre forklaringer på Fidesz’ fremgang har i højere grad taget deres udgangspunkt i *forholdet mellem partierne* og partiernes stræben efter at erhverve sig den bedst mulige position inden for det ”politiske rum” (Rovny og Edwards, 2012). Sagt med andre ord er ét partis nedtur et andet partis ”brød”, og frem til valget i 2010 til fordel for Fidesz’ (Kiss, 2003). Der var med valget i 2006 blevet skabt et tomrum, en ”opportunity structure”, som Fidesz dygtigt forstod at udnytte. Venstrefløjen lå til gengæld fuldstændig underdrejet, og udviklingen i ungarsk politik efter valget i 2010 har ikke ændret herved. Konkurrencen kom fra det yderste højre, frem for alt fra Jobbik. De to nævnte forklaringer, vælgernes efterspørgsel og ledernes strategiske valg, er forbundne og begge skal derfor tages i betragtning for på fyldestgørende måde at forklare Fidesz hegemoniske position efter valget i 2010. Fidesz viste sig i 2014 i stand til generobre regeringsmagten, fastholde hegemoniet med ønske om at forene modernisering og markedsøkonomi med opretholdelse af en generøs velfærdsstat med vægt på traditionalisme og nationalisme, kort sagt ”konservativ modernisering”. Men presset mod Ungarn vokser ude fra og indefra. Stabiliteten vil afhænge af økonomiens tilstand. At mobilisere gennem en henvisning til nationalisme og fjendtlige kræfter ude fra er i længden ikke nok.

Appendiks:

UNGARN: DE VIGTIGSTE POLITISKE PARTIER

I parlamentet i 2012

FIDESZ	Fiatál Demokraták Szövetsége	Alliancen af Fri Demokrater
MSZMP	Magyar Szocialista Munkáspárt	Ungarns Socialistiske Arbejderparti
JOBBIK	Jobbik Magyarországért Mozgalom	Bevægelsen for et bedre Ungarn
LMP	Lehet Más a Politika	Politik kan være anderledes
KNDP	Kereszténydemokrata Néppárt	Kristelig Demokratisk Folkeparti

Tidligere i parlamentet:

FKGP	Független Kisgazda-Földmunkás-és Polgári Párt	Det Uafhængige Husmandsparti
------	---	------------------------------

⁴⁰ I en interessant rundbordssamtale i ”Gazeta Wyborcza” 28.-29. maj 2011:27, ”Grozi nam węgierska epidemia”?

MDF	Magyar Demokrata Fórum	Ungarns Demokratiske Forum
MIEP	Magyar Igazság es Élet Pártja	Partiet for Ungarns Liv og Retfærdighed
SZDSZ	Szabad Demokraták Szövetségé	Alliancen af Fri Demokrater

MSZP	Magyar Szocialista Párt	Ungarns Socialistparti

I 2011 oprettede tidligere ministerpræsident Ferenc Gyurczány sit eget parti, Demokratisk Konvent

I parlamentet efter valget i 2014:

	pladser i parlamentet	pladser i Europaparlamentet
Fidesz	117	11
Socialistpartiet (MSZP)	29	2
Jobbik	23	3
Kristelig demokratisk Parti (KNDP)	16	
Politik kan være anderledes (LMP)	5	1
Demokratisk Koalition (DK)	4	2
Sammen 2014 (E2014)	3	
Dialog for Ungarn (PM)	1	
Ungarns Liberale Parti (MLP)	1	

Grovinddeling af partier

Massepartier, de ”gamle” partier fra industrialismens tid, mange medlemmer, hierarkisk opbygning

Kadreparter/elitepartier: topstyrede med en eller få ledere, få medlemmer

"Catch-all" partier: spænder bredt og appellerer til størstedelen af befolkningen

Kartelpartiet: partier koblet til staten og en del af staten, afgørende er sejr for "kartellet", statsstøtte

Særligt for Østeuropa efter 1989:

Nye bevægelsespartier, oprettet spontant omkring de gamle systemers krise og undergang. Normalt blev de delt hurtigt efter oprettelsen.

Eksempler: Borgerforum i Tjekkiet, Solidaritet i Polen og Folkefronterne i de baltiske lande.

Magtens partier eller "floating parties" eller "project parties". Disse partier er tæt knyttet til den økonomiske elite og præsidenten. "Enhed", senere Forenet Rusland er to blandt mange eksempler

Historiske, dvs. "genfødte". Fandtes i mellemkrigstiden og blev efter 2. verdenskrig forbudt af kommunisterne.

Eksempel: Socialdemokratiet i Tjekkiet, efter 2. verdenskrig blev tvangssammenlagt med det kommunistiske

Postkommunistiske havde eksisteret også i den kommunistiske periode. Efter kommunismens fald omskabte de sig selv. Nogle havde før 1989 været med i de nationale fronter og været i parlamentet.

Eksempler: Republikken Polens Socialdemokratiske Parti (SdRP), Socialistpartiet i Ungarn og Bondepartiet i Polen.

Partiføderationer: Partidannelser, bestående af flere, måske mange partier, undertiden styret af et enkelt større "hegemonisk" parti, Valgaktion Solidaritet i Polen med Solidaritet som hegemon er ét eksempel, i Ungarn indtog Fidesz rollen som hegemon, derfor betegnelsen "paraply-parti" og "mosaik-parti".

"Gammelkommunistiske" holdt fast i de klassiske marxistisk-leninistiske doktriner.

Eksempler: de ny/gamle kommunistiske partier i Tjekkiet og Slovakiet

Etniske, repræsenterende én bestemt etnisk gruppe.

Eksempel: det ungarske mindretalsparti SMK og Most-Hid i Slovakiet

Klientelistiske, styret med en karismatisk leder og en lille inderkreds omkring ham/hende, ofte tætte forbindelser til finansverdenen (oligarkiet, klaner). Vennetjenester udbredt især i de partier, der har haft regeringsmagt.

Protestpartier, oprettet endogent/topdown eller eksogent/bottom-up, nogle yderpartier og med et betydeligt afpresningspotentiale. Nogle, men ikke alle protestpartier hører til kategorien *populistiske* partier.

Eksempler: Jobbik i Ungarn, Attak i Bulgarien og Palikot's bevægelse i Polen.

Leder-partier med stor magt til partiets leder. Den type partier er sårbare, den dag lederen trækker sig tilbage.

Flere leder-partier har været af den populistiske type. Fidesz kan med god ret henføres til denne type.

Grader af konsolidering, forskellige regimetyper- et udvalg:

”Advanced embedded and consolidated democracy”, fx

polyarkisk fremskredent deltagelsespræget demokrati

liberalt demokrati, evt. i den elitestyrede variant

elektoralt demokrati, dvs. valg-demokrati

majoritetsdemokrati af den britiske konsensuale type

“Defect” og “deficient” type ikke-konsolideret demokrati, ”hybridregimer” eller ”gråzone regimer”, fx:

illiberalt demokrati, hvor konkurrenceelementet og ”rule of law” er svækket, eksempler: Polen under Kaczynski og Ungarn under Orbán.

pluralistisk stagnation eller ”phoney democracy” som i Rusland under Boris Jeltsin

”postdemokrati”, lanceret af Tjekkiet Václav Klaus, hvor det liberale demokrati og de politiske partier trues af en stigende magt til ”ikke-autentiske” og ikke-folkevalgte bevægelser som miljøorganisationer, menneskeretsgrupper mm.

lukket demokrati (”closed democracy”), også en russisk variant

designet, kontrolleret og styret (”managed”) demokrati (”democracy by design”), også brugt om Rusland

blokeret demokrati (”blocked democracy”), brugt om Slovakiet under Meciar

elektoralt autoritært demokrati med valg, men valgene er hverken frie eller fair. Forekommer i mange SNG-lande.

kompetitive autoritære regimer a lá Aristoteles ”dæmagogiske” demokrati, hvor institutionerne er på plads, men alligevel skabes grobund for fremkomst af autoritære politiske ledere (Korosteleva, 2004)

klientelistisk præget semi-demokrati, kendt især på Balkan og i SNG

delegativt demokrati med stærkt præsidentstyre

maskindemokrati”, brugt om Ukraine (”machine politics”, D’Anieri, 2005:231-249)

bureaukratisk autoritært regime og ”imitation” demokrati er brugt om Rusland under Putin. I den russiske selvforståelse kaldt ”suverænt demokrati” (fx brugt af Vladislav Surkov)

elektoralt klientelistisk og kompetitivt autoritært regime, brugt om Ukraine i Kutjma-perioden og også under Janukovitj efter præsidentvalget i januar 2010

”warlord”- dvs. krigsherregimer med borgerkrige og uden central myndighed som i fx Afghanistan, Tjetjenien og Tadjikistan.

det autoritære demokrati, hvor autoritære egenskaber eksisterer side om side med demokratiske (Guliyev, 2005)

”failing states” og ”failed authoritarianism”, hvor det autoritære regime mister evnen til at styre uden derved at sætte en udvikling i gang i retning af demokrati

autoritære regimer fuldt ud (”outright authoritarianism”), evt. ekstremt patrimoniale eller sultanistiske

Grænserne mellem de nævnte regimetyper er flydende og overlappende

Litteraturliste:

PS:

oplysningerne, dvs. no. vol. etc., er anført som i de pågældende tidsskrifter selv

Ágh, Attila, ”The Paradoxes of Transition: The External and Internal Overload of the Transition Process”, *The Journal of Communist and Transition Politics*, Vol. 10, no.3, September 1994.

Ágh, Attila (1998), *The Politics of Central Europe*, London, Thousand Oakes, New Delhi:SAGE Publications.

Ash, Timothy Garton, ”Refolution in Hungary and Poland”, *The New York Review of Books*, 17 August, 1989.

Barlett, David L., (1996), "Democracy, Institutional Change, and stabilisation Policy in Hungary", *Europe-Asia Studies*, Vol. 48, No. 1, 1996:47-83.

Baylis, Thomas A., "Plus a Change? Transformation and Continuity Among East European Elites", *Communist and Postcommunist Studies*, 1994 (27)(3) 315-328.

Bod, Péter Ákos, "Non-Conventional Economic Policy Measures – Hungarian Style", *Hungarian Review* issue 01/2012:16-23.

András Bozóki, "Consolidation or Second Revolution? The Emergence of the New Right in Hungary", *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, Vol. 24, no. 2, June 2008, pp. 191-231.

Butora, Martin, Olga Gyárfasova, Grigorij Meseznikov, Thomas W. Skladony (eds) (2007), *Democracy and Populism in Central Europe, The Visegrad elections and their Aftermath*, Bratislava:Institute for Public Affaires.

Diamond, Larry, "Thinking about hybrid regimes", *Journal of Democracy* 13, No.2 (April), 2002:21-35.

Downs, Anthony (1957), *An Economic Theory of Democracy*, New York:Harper and Row.

Duverger, Maurice (1954), *Political Parties*, London:Methuen

"Eurozine", Does a civil-war mentality exist in Hungary?" (2007) a roundtable interview www.eurozine.com

Egedy, Gergely, "Political Conservatism in Post-Communist Hungary", *Problems of Post-Communism* May-June 2009.

Fowler, Brigid, "Concentrated Orange: Fidesz and the Remaking of the Hungarian Centre-Right, 1994-2002", *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, Vol.20, No.3, September 2004:80-114.

Grzymala-Busse, Anna, "Coalition Formation and Regime Divide in New Democracies", East Central Europe, *Comparative Poilitics*, Vol. 34, no. 1, October 2001.

Hanley, Seán, "Getting the Right Right: Redifining the Centre-Right in Post-Communist Europe", *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, Vol.20, No.3, September 2004:9-27.

Higley, John and Michael G. Burton, "Types of Political Elites in Postcommunist Eastern Europe", *International Politics*, 34: 153-168 (June 1997).

Hlousek, Vit, Roman Chytilék (eds) (2007), *Parliamentary Elections and Party Landscape in the Visegrád Group Countries*, Brno:Demoracy and Culture Studies Centre.

Inglehart, R. (1977), *The Silent Revolution Changing Values and Political Styles*, Princeton:Princeton University Press.

Jarábik, Balácz, "Pressure and tact are the right response to Victor Orban", Centre of European Reform, February 23, 2012.

Katz, Richard S. and Peter Mair, "Changing Models of Party Organization and Party Democracy, the Emergence of Cartel Party", *Party Politics*, Vol.1, No.1, 1995.

Kirchheimer, O. (1966), "The Transformation of the Western European Party Systems", in J. la Palombara and M. Weiner (eds.) *Political Parties and Political Development*, Princeton, NJ: Princeton University Press.

Kiss, Csilla (2003), "From Liberalism to Conservatism: The Federation of Young Democrats on Post-Communist Hungary", *East European Politics and Societies*, Vol. 16, No.3:731-763).

Kitschelt, Herbert, "The Formation of Party Systems in East Central Europe", *Politics and Society*, 20, 1, March 1992.

Kopecký, Petr, "Developing Party Organizations in East-Central Europe, What type of Party is likely to Emerge?", *Party Politics*, Vol.1, No.4, 1995.

Lendvai, Paul (2012), *Hungary, between democracy and authoritarianism*, London:Hurst&Company.

Lewis, Paul G., "The Third Wave of Democracy in Eastern Europe, Comparative Perspectives on Party Roles and Political Development", *Party Politics*, Vol. 7, No.5, 2001, pp. 543-565.

Lomax, Bill , "The 1998 Elections in Hungary: Third Time Lucky for the Young Democrats", *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, Vol. 15, No. 2, June 1999:111-125.

Merkel, Wolfgang , "Embedded and Defective Democracies", *Democratization* Vol. 11, No. 5, December 2004:33-58.

Miszlivetz Ferenc, "Participation and Transition: Can the Civil Society Project Survive in Hungary?", *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, vol. 13, no.1, March 1997.

Mudde, Cas, "The Populist Zeitgeist", In: *Government and Opposition*, 2004, Vol. 39, no.4., pp. 542-564.

Mungiu-Pippidi, Alina, Ivan Krastev (eds) (2004), *Nationalism after Communism, Lessons Learned*, Budapest-New York:CPS Books.

Osteuropa, særudgave om Ungarn, "Ouo Vadis Hungaria?", No.11/2011.

Racz, Barnabas, "The Left in Hungary and the 2002 parliamentary elections", *Europe-Asia Studies*, July, 2003.

Rádal, Eszter, István György Tóth, "Closer to the East or the West?", www.eurozine.com .

Rajacic, Agnes (2007), "Populist Construction of the Past and Future: Emotional Campaigning in Hungary between 2002 and 2006", *East European Politics and Societies*, Vol. 21, No. 4:639-660.

Rovny, Jan and Erica E. Edwards (2012), "Struggle over Dimensionality: Party Competition in Western and Eastern Europe", *East European Politics Societies* Volume 26, number 1:56-74.

Sartori, Giovanni (1976), *Parties and Party Systems, A Framework for Analysis*, Cambridge University Press.

Schedler, Andreas "What is Democratic Consolidation?", *Journal of Democracy*, Vol. 9, No.2, April 1998, pp. 91-107.

Schöpflin, George (2000), *Nations, Identity Power*, London:Hurst&Company.

Schöpflin, Georg (1993), *Politics in Eastern Europe, 1945-1992*, Oxford:Blackwell.

Swain, Geoffrey and Nigel Swain (2003), *Eastern Europe since 1945*, New York:Palgrave.

Szabo, Mate, "Nation-State, Nationalism and the Prospects for Democratization in East Central Europe", *Communist and Post-Communist Studies*, 1994 (337-399).

Tökés, Rudolph L. (1996), *Hungary's Negotiated Revolution: Economic Reform, Social Change, and Political Succession, 1957-1990*, Cambridge:Cambridge University Press.

Von Ahn, Thomas, "Democracy or the street? Fragile stability in Hungary" (2007), www.eurozine.com .

Waterbury, Myra A. (2006), "Internal Exclusion, External Exclusion: Diaspora Politics and Party-Building Strategies in Post-Communist Hungary", *East European Politics and Societies*, Vol. 20, No. 3:483-515.

Wigell, Mikael, "Mapping "Hybrid Regimes": Regime Types and Concepts in Comparative Politics", *Democratization*, Vol. 15, no. 2, April 2008, pp. 230-250.

Søren Riishøj is Associate professor, MA at the Department of Political Science and Public Management specializing in Russia and Central and Eastern Europe. Reads Russian, Polish and Czech.